M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

Ref.

No. Sor. 830

Title: Vyasa Sutras

830

व्यास सूत्र

Vyāsa Sutras	Title
	Author
	Editor
	Year. Vols.
	Publisher
830	Remarks

830

व्याससूत्राध्याय ४

श्रीगोस्वामिश्रीगिरिधरलालनीसुतव्रजभूषणस्येदंपुस्तकम्

॥श्रीकृष्णाय नमः॥ अथातो ब्रह्मजिज्ञासा १ जन्माद्यस्य यतः शास्त्रयोनित्वात् २ तत्तु समन्वयात् ३ ईक्षे
तेर्नाशब्दं ४ गौणश्चेन्नात्मशब्दात् ५ तन्निष्ठस्य मोक्षोपदेशात् ७ हेयत्वावचनाच्च ८ स्वाप्ययात् ९ गतिसामा
न्यात् १० श्रुतत्वाच्च ११ आनंदमयोभ्यासात् १२ विकारशब्दान्नेति चेन्न प्राचुर्यात् १३ तद्धेतुव्यपदेशाच्च
१४ मांत्रवर्णिकमेव च गीयते १५ नेतरोनुपपत्तेः १६ भेदव्यपदेशाच्च १७ कामाच्च नानुमानापेक्षा १८ अ
स्मिन्नस्य च तद्योगं शास्ति १९ अंतस्तद्धर्मोपदेशात् २० भेदव्यपदेशाच्चान्यः २१ आकाशस्तल्लिंगात् २
२ अत एव प्राणः २३ ज्योतिश्चरणाभिधानात् २४ छंदोभिधानान्नेति चेन्न तथा चेतोर्पणनिगदात्तथा
हि दर्शनं २५ भूतादिपादव्यपदेशोपपत्तेश्चैवं २६ उपदेशभेदान्नेति चेन्नोभयस्मिन्नप्यविरोधात्
२७ प्राणस्तथानुगमात् २८ न वक्तुरात्मोपदेशादिति चेदध्यात्मसंबंधभूमा ह्यस्मिन् २९ शास्त्रदृ
ष्ट्यातूपदेशो वामदेववत् ३० जीवमुख्यप्राणलिंगान्नेति चेन्नोपासात्रैविध्यादाश्रितत्वादिह तद्यो
गात् ॥ ३१ ३२ प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥ सर्वत्र प्रसिद्धोपदेशात् १ विवक्षितगुणोपपत्तेश्च
२ अनुपपत्तेस्तु न शारीरः ३ कर्मकर्तृव्यपदेशाच्च ४ शब्दविशेषात् ५ स्मृतेश्च ६ अर्भकौकस्त्वात्तद्व्य
पदेशाच्च नेति चेन्न निचाय्यत्वादेवं व्योमवच्च ७ संभोगप्राप्तिरिति चेन्न विशेष्यात् ८ अत्ताचराचर
ग्रहणात् ९ प्रकरणाच्च १० गुहां प्रविष्टावात्मानौ हि तद्दर्शनात् ११ विशेषणाच्च १२ अंतर उपपत्तेः
१३ स्थानादिव्यपदेशाच्च १४ सुखविशिष्टाभिधानादेव च १५ श्रुतोपनिषत्कगत्यभिधानाच्च १६

अनवस्थितेरसंभवाच्च ते नरः १७ अंतर्याम्यधिदैवादिषु तद्धर्मव्यपदेशात् १८ न च स्मार्तमतद्धर्मा
भिलापात् १९ शारीरश्चोभयेपि हि भेदेनैनमधीयते २० अदृश्यत्वादिगुणको धर्मोक्तेः २१ विशेष
णभेदव्यपदेशाभ्यां च नेतरौ २२ रूपोपन्यासाच्च २३ वैश्वानरः साधारणशब्दविशेषात् २४ स्म
र्यमाणमनुमानं स्यादिति २५ शब्दादिभ्योंतः प्रतिष्ठानान्नेति चेन्न तथा दृष्ट्युपदेशादसंभवात्पुरु
षमपि चैनमधीयते ॥ २६ अत एव न देवता भूतं च २७ साक्षादप्यविरोधं जैमिनिः २८ अभिव्यक्तेरि
त्याश्मरथ्यः २९ अनुस्मृतेर्बादरिः ३० संपत्तेरिति जैमिनिस्तथा हि दर्शयति ३१ आमनंति चैनमस्मि
न् ३२ प्रथमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥ द्युभ्वाद्यायतनं स्वशब्दात् १ मुक्तोपसृप्यव्यपदेशात् २ नानु
मानमतच्छब्दात् ३ प्राणभृच्च ४ भेदव्यपदेशात् ५ प्रकरणात् ६ स्थित्यदनाभ्यां च ७ भूमा संप्रसादाद
ध्युपदेशात् ८ धर्मोपपत्तेश्च ९ अक्षरमंबरांतधृतेः १० सा च प्रशासनात् ११ अन्यभावव्यावृत्तेश्च १२
ईक्षतिकर्मव्यपदेशात्सः १३ दहर उत्तरेभ्यः १४ गतिशब्दाभ्यां तथा हि १५ धृतेश्च महिम्नोस्यास्मिन्नु
पलब्धेः १६ प्रसिद्धेश्च १७ इतरपरामर्शात्स इति चेन्नासंभवात् १८ उत्तराच्चेदाविर्भूतस्वरूपस्तु १९
अन्यार्थश्च परामर्शः २० अल्पश्रुतेरिति चेत्तदुक्तं २१ अनुकृतेस्तस्य च २२ अपि स्मर्यते २३ शब्दा
देव प्रमितिः २४ हृद्यपेक्षया तु मनुष्याधिकारित्वात् २५ तदुपर्यपि बादरायणः संभवात् २६ विरो
धः कर्मणीति चेन्नानेकप्रतिपत्तेर्दर्शनात् २७ शब्द इति चेन्नातः प्रभवात्प्रत्यक्षानुमानाभ्यां २८ अ

दृष्टलिंगं च
१

वच्छिते श्चानपेक्षत्वात् ४ अस्मच्चाप्रत्ययवदेवत् ५ असुपगमेप्यविरोधात् ६ पुरुषार्थस्य
वेदितिचेत्तथापि ७ अंगित्वानुपपत्तेश्च ८ तत्प्रधानपुरुषयोरप्यविवेकित्वात् ९ विप्रतिषेधाच्चास
मंजसं १० महदादिसृष्टिप्रकरणमविरोधश्चान्यो ११ उभयथापि न कर्मातस्तदभावः १२ समवायाश्चुप
गमाच्चासामादनदक्षितेः १३ नित्यमेववाभावात् १४ रूपादिमत्वाच्च विपर्ययोदर्शनात् १५ उभे
यथापिचदोषात् १६ अपरिग्रहाच्चात्यंतमनपेक्षा १७ समुदायउभयहेतुकेपितत्प्राप्तिः १८ इ
तरेतरप्रत्ययत्वादितिचेन्नोत्पत्तिमात्रनिमित्तत्वात् १९ उत्तरोत्पादेवपूर्वनिरोधात् २० असतिप्र
तिज्ञोपरोधोयोगपद्यमन्यथा २१ प्रतिसंख्याप्रतिसंख्यानिरोधाप्राप्तिरविच्छेदात् २२ उभयथाच
दोषात् २३ आकाशेवाविशेषात् २४ अन्यस्मृतेश्च २५ नासतोदृष्टत्वात् २६ नदासीनामनपिचे
तंसिद्धिः २७ नाभावादुपलब्धेः २८ वैधर्म्याच्चस्वप्नादिवत् २९ नभावोनुपलब्धेः ३० क्षणिकत्वाच्च ३१
सर्वथानुपपत्तेश्च ३२ नैकस्मिन्नसंभवात् ३३ एवंचात्माकात्स्न्यंह्यनवयव्यादिविरोधो
विकारादिभ्यः ३४ अंतत्वावस्थितेश्चोभयनित्यत्वादविशेषः ३५ अन्तरासामंजस्यात् ३६ संबं
धानुपपत्तेश्च ३७ अधिष्ठानानुपपत्तेश्च ३८ करणवच्चेन्नभोगादिभ्यः ३९ श्रुतत्वाच्चमसवदविभागः
कात्स्न्यउत्पत्तिसंभवात् ४१ नचकर्तुःकरणं ४३ विप्रतिषेधाच्च ४४ विज्ञानादिभावेवातदप्रति
षेधः ४५ द्वित्रीयाध्यायस्यद्वितीयस्तर्कपादः समाप्तः ॥ नयविदश्चेतेः १ अस्तिउ २ गोपसंभ

वात् ३ ज्ञाज्ञौद्वावजावीशानीशौ ४ प्रतिज्ञाहानिरभ्युपेतविरोधात् ५ यावदधिकारं
उविनाशोलोकवत् ७ तेनमातरिश्वाव्याख्यातः ८ असंभवस्तुसतोनुपपत्तेः ९ तेजोतस्तथाह्याह
१० आपः ११ पृथिव्यधिकाररूपशब्दांतरेभ्यः १२ तदभिध्यानादेवतुतल्लिंगात्सः १३ विपर्ययेणउ
क्रमोतउत्पद्यतेच १४ अंतराविज्ञानमनसीक्रमेणतल्लिंगाविति चेन्नावरोधात् १५ चंक्रमवद्व्यापाश्र
यस्तुस्यान्नोपदेशोभाक्तस्तद्भावभावित्वात् १६ नात्माऽश्रुतेर्नित्यत्वाच्चताभ्यः १७ क्षेत्रएवंजीवो
तिगत्यागतीनां १८ स्वात्मनाचोत्तरयोः २० नाणुरतच्छ्रुतेरितिचेन्नेतराधिकारात् २१ स्वशब्दोन्मानाभ्यां
२२ अविरोधश्चंदनवत् २३ अवस्थितिवैशेष्यादितिचेन्नाभ्युपगमाद्धृदिहि २४ गुणाद्वालोकवत् २५
व्यतिरेकेगंधवत् २६ तथाचदर्शयति २७ दर्शयतश्चैवं २८ तद्गुणसारत्वात्तुतद्व्यपदेशः प्राज्ञवत् २
९ यावदात्मभावित्वाच्चदोषस्तद्दर्शनात् ३० पुंस्त्वादिवत्त्वस्यसतोभिव्यक्तियोगात् ३१ नित्योपलब्ध्यनुपल
गोभ्यंतरनियमोन्यथा ३२ कर्तृत्वाच्छास्त्रार्थवत् ३३ विहारोपदेशात् ३४ उपादानात् ३५ यज्ञादिश्रुतेश्च
यथाचतक्रतवः ३७ परात्तुतच्छ्रुतेः ३८ शास्त्रयोनित्वात् ३९ समाध्यभावाच्च ३
ईक्षतेर्नाशब्दं ४० गौण्यसंभवात्तत्प्राक्श्रुतेश्च ४१ आनंदादयः प्रधानस्य ४२
ते ४३ पुरुषार्थोतोवादेतिचेत्तथाध्यवसीयतेपुरुषवत् ४४ अन्यार्थंतुजैमिनिः प्रश्नव्याख्यानाभ्यां
तेषु ४५ चकारणादिवत्तेवरः ४६ स्मरंतिच ४७ अनुज्ञापरिहारौदेहसंबंधाज्ज्योतिरादिवत् ४८ अंश

ततेश्चाकृतिकरः ४५ अनासएवच ५० अदृष्टानियमात्पर अभिसंधादिष्वपिचैवं ५२ प्रदेशादि
तिचेन्नातज्जत्वात् ५३ हित ... स्तृतीयः पादः तथाप्राण १ गौण्यसंभवात् २ तत्त्वाक्रमते
श्रुतेः ३ तत्पूर्वकत्वा च्चाभ्यः ४ साधनेतिचेन्नाभ्युपगमात्हार्दिसंपत्तेः ५ इतरेषांचानुपलब्धेः ६ अणवश्च ७ श्रेष्ठश्च
पनदायुक्तिशेषगुपदेशान्तरवच्चैकस्यादिवत्तत्सहजिष्णादिभ्यः १० अकरणत्वाच्च नदोषस्तथा
दिदर्शयति ११ पंचवृत्तिर्मनोवद्व्यपदिश्यते १२ अणुश्च १३ ज्योतिराद्यधिष्ठानेतदामनन्ति १४
४ प्राणवताशब्दात् १५ नसंख्योपसंग्रहादपिनानाभावादतिरेकाच्च १६ तन्निष्ठस्यमोक्षोपदेशात् १७ नेदमृक्ते
१८ वैलक्षण्याच्च १९ संज्ञामूर्तिक्लृप्तिस्तुत्रिवृत्कुर्वतउपदेशात् २० मांसादिभौमंयथाशब्दमितरयो
श्च २१ वैशेष्यात्तुतद्वादस्तद्वादः २२ द्वितीयस्याध्यायस्यप्रथमःपादः द्वितीयोध्यायसमाप्तः ॥ तदंत
रप्रतिपत्तौरंहतिसंपरिष्वक्तः प्रश्ननिरूपणाभ्यां २ आत्मकृतेःपरिणामात् ३ अणुश्च ४ नोपसर्पण
दिगतिश्रुतेरितिचेन्नाभ्युपगमात्हृदिहि ५ प्रथमेश्रवणादितिचेन्नताएवह्युपपत्तेः ६ अत्रैवनाद
ष्टादिकारणनियमात्तदपेक्षमविज्ञानमुपलब्धिवद्वा निराकरणात् ७ अभिमानव्यपदेशाच्चाक्षवत्कर्णा
त्मेतिचेन्नतदपेक्षंसंभवात् ८ संज्ञामूर्तिकृप्तिस्तुत्रिवृत्कुर्वतउपदेशात् ९ मांसादिभौमंयथाशब्दमितरयो
स्त्वयंतमनेवंचैवमेचरणादितिचेन्नोपलक्षणार्थेतिकार्ष्णाजिनिः १० आत्मनियक्रियामितिचेन्नतदप
क्रमात् ११ सुकृतदुःकृतेएवेतिबादरिः १२ अनिष्टादिकारणमपिचैकेषां १३ संयमेनत्वनुश्रूयेत
रेषामारोहावरोहौतद्गतिदर्शनात् १४ स्मरंतिचैवं १५ अश्वादिसप्त १६ तत्रापिचतुष्टयीसंभवाविरोधः १७ वि

द्याकर्म्मणेतिचेन्नतथादृष्टेः १८ स्यतेपिचलोके १९ दर्शनाच्च २० तृतीयशब्दावरोधः संशोकजस्य २१ सानोव्यपदिश्यरूपपत्तेः २२ नातिचिरेणविशेषात् २३ ऋन्याधिष्ठितेपूर्ववदभिलापा
त् २४ अशुद्धमितिचेन्नशब्दात् २५ रेतःसिग्योगोथ २६ योनेःशरीरं २७ तृतीयाध्यायस्यप्रथमःपादः सं
भृतिद्युव्याप्त्यपिचातः ४ पराभिध्यानात्तुतिरोहितंततोह्यस्यबंधविपर्ययौ ५ देहयोगाद्वासोपितदभावो
नाडीषुतृत्तेरात्मनिच ७ अतःप्रबोधोस्मात् ८ सएवतुकर्म्मानुस्मृतिशब्दविधिभ्यः ९ शुद्धेरुपसंपद्यः प
रिशेषात् १० नस्थानतोपिपरस्योभयलिंगंसर्वत्रहि ११ नेतरोनुपपत्तेः १२ भेदव्यपदेशाच्चान्यः १३ कृत्स्न
मेकंतु १४ अरूपवदेवहितत्प्रधानत्वात् १५ प्रकाशवच्चावैयर्थ्यात् १६ आत्मनिचैवंविचित्राश्च हि १७ दर्शयतिचैवं
विमर्दतिच १८ अतएवचोपमासूर्यकादिवत् १९ अंबुवदग्रहणात्तुनतथात्वं २० वृद्धिह्रासभाक्त्वमंत
र्भावादुभयसामंजस्यादेवं २१ दर्शनाच्च २२ प्रकृतैतावत्वंहिप्रतिषेधतिततो ब्रवीतिचभूयः २३ तदव्य
क्तमाहहि २४ यथिसंरंभयोगःशुकादिवत् २५ प्रकाशादिवन्नैवंपरः २६ प्रकाशश्चकर्म्मण्यभ्यासात्
२७ अतोनंतेनतथाहिलिंगं २८ उभयव्यपदेशात्त्वहिकुंडलवत् २९ प्रकाशाश्रयवद्वातेजस्त्वात् ३० एवं
वप्यनुपपत्तेश्च ३१ परमतःसेतून्मानसंबंधभेदव्यपदेशेभ्यः ३२ सामान्यात्तु ३३ बुद्ध्यर्थःपादवत्
३४ स्थानविशेषात्प्रकाशादिवत् ३५ उपपत्तेश्च ३६ तथान्यप्रतिषेधात् ३७ अनेनसर्वगतत्वमायाम

ऋष्टादिभ्यः ३७ फलमतउपपत्तेः ३८ ऋजेमतर्वन्नित्वमायामश्वादिभ्यः ३९ फलमतउपपत्ते ४० ऋत
वाक्ये ४१ धर्मजैमिनिरतएव ४२ मध्वादिष्वसंभवादधिकारंजैमिनिः ४३ तुल्यातुश्रुतेः ४४ तुल्याध्यायस्यद्वितीयः पा
दः सर्ववेदांतप्रत्ययंचोदनाद्यविशेषात् १ भेदान्नेतिनेदकस्यामपि २ स्वाध्यायस्यतथात्वेन समाचारा
धिकारोपवच्चतन्नियमः ३ ददतिचैवं ४ उपसंहारोर्थाभेदाद्विधिशेषवत्समाने च ५ ऋत्यधि
कंतुनानात्वेनाविशेषात् ६ नवाप्रकरणभेदात्पशुवदपूर्ववच्च ७ संज्ञातश्चेत्तदुक्तमस्तिचतु ५
ष्टयेपि ८ व्याप्तेश्चसमंजसं ९ सर्वाभेदादन्येभेदे १० आनंदादयःप्रधानस्य ११ प्रियशिरस्त्वाद्यप्राप्तिरु
पचयापचयौहिभेदे १२ इतरेत्वर्थसामान्यात् १३ ऋधानायश्योजनाजावात् १४ आत्मशब्दाच्चे
५ आत्मगृहीतिरितिरवदुत्तरात् १६ ऋत्वयादितिनेत्स्यादवधारणात् १७ काम्यास्वानादरश्रवण
समानएवंचाभेदात् १९ संबंधादेवमन्यत्रापि २० नवाविशेषात् २१ संज्ञातिश्चुम्मौपिचातः २२ पुरु
षविद्यायामिवचेतरेषामनाम्नानात् २३ वेधाद्यर्थभेदात् २४ नोहपायनशब्दाच्चेष्टत्वाकुशाछंद
:स्तुत्युपगानवत्तदुक्तं २५ ऋप्येवमस्तुविध्यनन्यशेषत्वेनविनियोगःस्युस्तेनचिंतयितव्यं २६ कांपरायेत
नवाकालावत्तयास्यचे २७ छंदतउभयाविरोधात् २८ गतेरर्थवत्त्वमुभयथान्यथाहिविरोधः २९ उप
पन्नस्तल्लक्षणार्थोपलब्धेर्लोकवत् ३० ऋभियमः सर्वेषामविरोधः शब्दानुमानाभ्यां ३१ यावदधिका
रमवस्थितिराधिकारिकाणां ३२ ऋक्षरधियांत्ववरोधः सामान्यतद्भावाभ्यामौपसदवत्तदुक्तं ३३ इयदाम

ननात ३४ ऋंतरानुमानवत्तदात्मनः ३५ ऋन्यथाभेदानुपपत्तिरितिचेन्नोपदेशांतरवत् ३६ व्य
तिहारोविशेषंहीतरवत् ३७ सैवहिसत्यादयः ३८ कामादीतरत्रतत्रचायतनादिभ्यः ३९ ऋाद
रादलोपः ४० उपस्थितेतत्तद्वचनात् ४१ तन्निर्धारणानियमस्तद्दृष्टेःपृथग्ध्यप्रतिबंधःफलं ४२ उ
दानवदेवतदुक्तं ४३ लिंगभूयस्त्वात्तद्धिबलीयस्तदपि ४४ ऋविकल्पःप्रकरणेस्यात्क्रियामान
सवत् ४५ ऋप्रतिदेशाच्चे ४६ विद्वेदउभन्निर्धारणानियमः ४७ दर्शनाच्च ४८ ऋतुमादिबलीयस्त्वान्न बाधः
४९ ऋउत्तरेषादिनःपूर्वोत्तरेष्वतदुक्तं ५० नसामान्यादप्युपलब्धेर्मृत्युवन्नहिलोका
पत्तिः ५१ परंरत्नचरणाभ्यासतोविध्यंनूयस्त्वात्तदुक्तं ५२ एकऋात्मनःशरीरेभावात् ५३ व्यतिरेक
स्तद्भावाभावित्वान्नतूपलब्धिवत् ५४ ऋंगावबद्धास्तुनशाखासुहिप्रतिवेदं ५५ मंत्रादिवद्वांवि
रोधः शब्दाः ऋनुवदुपायस्तंतत्पादिदर्शयति ५७ नानाशब्दादिनेदात् ५८ विकल्पोविशिष्टफल
त्वात् ५९ ऋयंयथाकामंसमुच्चीयेताप्यविरोधात्फलभावात् ६० ऋंगेषुयथाश्रयभावः ६१ शिष्टेश्च ६२ स
माहारात् ६३ गुणसाधारण्यश्रुतेश्च ६४ नवातत्सहभावाश्रुतेः ६५ ददतश्चाध्यायस्य
तृतीयःपादः पुरुषार्थतः ६६ शब्दादितिबादरायणः ६७ शेषत्वात्पुरुषार्थवादोयथान्येषितिजैमि
निः ६८ ऋाचारदर्शनात् ६९ तच्छ्रुतेः ७० ऋस्यसंचारेणतत्तोविधानात्तदनियमाच्च ७१ ऋषिकोपदेशग
तुबादरायणस्तेवंतद्दर्शनात् ७२ उत्पत्तिदर्शनेऽप्यसावेविकोविभागःश्रुतेवत्तत् ७३ ऋध्ययनमा

काम्यास्तु

त्रवतः १२ नाविशेषात् १३ स्मृतयेनुमतिर्वा १४ ध्रुवकामकारेणचैके १५ उपमर्दंच १६ ऊर्ध्वरेतःसुवशेष
हिंपशमर्थंजैमिनिरचोदनाचापवदति हि १७ अनुष्ठेयंवादरायणः साम्यश्रुतेः १८ विधिर्वाधारणव
त्२० श्रुतिमात्रमुपादानादितिचेन्नाध्ययनवत्त्वात् २१ पारिप्लवार्थाइतिचेन्नविशेषितत्वात् २२ तथाचै
कवाक्यतोपबंधात् २३ अतएवचाग्नीन्धनाद्यनपेक्षा २४ सर्वापेक्षाचयज्ञादिश्रुतेरश्ववत् २५ शमद
माद्युपेतस्याशयापिनुतद्विधेस्तदंगतयातेषामवश्यानुष्ठेयत्वात् ॥२६ सर्वान्नानुमतिश्चप्राणात्य
येतदर्शनात् २७ अबाधाच्च २८ दृष्टश्चातोकामकारे २९ विहितत्वाच्चाश्रमकर्मापि ३० सहका
रितेनचवर् ३१ सर्वथापितएवोभयलिंगात् ३२ अनभिभवंचदर्शयंति ३३ अंतराचापितुतद्दृष्टेः ३४
अपिस्मर्यते ३५ विशेषानुग्रहश्च ३६ अतस्त्वितरज्यायोलिंगाच्च ३७ तद्भूतस्यतुनातद्भावो जैमि
नेरपिनियमातद्रूपाभावेभ्यः ३८ नचाधिकारकमपिपतनानुमानात्तदयोगात् ३९ उपमर्दमपि
त्वेकेभावमज्ञानवत्तदुक्तं ४० बहिस्तूभयथापिस्मृतेराचाराच्च ४० स्वामिनः फलश्रुतेरित्मा
त्रेयः ४२ आर्त्विज्यमित्यौडुलोमिस्तस्मैहिपरिक्रीयते ४३ श्रुतेश्च ४३ सहकार्यंतरविधिःप
क्षेणततोयंतद्वतोविध्यादिवत् ४४ कृत्स्नभावात्तुगृहिणोपसंहारः ४५ मौनवदितरेषामप्युप
देशात् ४६ अनाविष्कुर्वन्नन्वयात् ४७ ऐहिकमप्रस्तुतेप्रतिबंधेतद्दर्शनात् ४८ एवंमुक्तिफला
नियमस्तदवस्थावधृतेस्तदवस्थावधृतेः ४९ तृतीयाध्यायस्यचतुर्थःपादः आवृत्तिरसकृदुप

देशान्तरलिंगाच्च २ अग्नेतितूपगच्छंतिग्राह्यंतिच ३ नपतौकेनहिसः ४ वृत्तदृष्टिरुत्कर्षा
त्५ आदिसादिमतयश्चांगत्वेपपत्तेः ६ आसीनःसंभवात् ७ ध्यानाच्च ८ अचलत्वंचापेक्षा
९ स्मरंतिच १० यत्रैकाग्रतातत्राविशेषात् ११ आप्रायणात्तत्रापिहिदृष्टं १२ तदधिगमउत्त
रपूर्वाघयोरश्लेषविनाशौतद्व्यपदेशात्तरस्याप्येवमसंश्लेषःपातेतु १३ अनारं
भणकार्येष्वतएवतदविधेः १४ अग्निहोत्रादित्वतत्कार्यायैववतदर्शनात् १६ अतोन्यापिहे
केषामुभयोः १७ यदेवविद्ययेहि १८ नोगेनतितरंपयित्वाथसंपद्यते १९ चतुर्थेक्रिय
सप्तथमःपादः॥ वाङ्मनसिदर्शनाच्छब्दाच्च १ अतएवसर्वाण्यनु २ तन्मनः प्राणउत्तरात् ३ सो
ध्यक्षेतदुपगमादिभ्यः ४ भूतेषुतल्लक्षेः ५ नैकस्मिन्दर्शयतोहि ६ समानाचासृत्युपक्रमा
दमृतत्वंचानुपोष्य ७ तदापीतेःसंसारव्यपदेशात् ८ तत्संपरमाणतश्चतथोपलब्धेः ९ नोपम
र्दनात्तः १० अस्मदवचोपपत्तेरूष्मा ११ प्रतिषेधादितिचेन्नशारीरात् १२ स्पष्टह्येकेषां १३ स्मयंति
च १४ तानिपरेतथात्वंश्रुतेः १५ अविभागोवचनात् १६ नैतदेकोयद्गत्वनेतत्काश्रितश्चारोविद्या
सामर्थ्यात्तच्छेषगतिस्मृतियोगाच्च हार्दानुगृहीतः शताधिकया १७ रश्मयनुसारी १८ निशिनेति
चेन्नसंबंधस्यावदर्हनातिह्यदर्शयतिच १९ अतश्चायनेपिदक्षिणे २० योगिनःप्रतिस्मर्यतेस्मार्ते
तेस्मान्नचिरेणचतुर्थेप्रादुर्भावःपादः अर्चिरादिनातत्प्रथितेः १ आतिवाहिकास्तल्लिं

मात् ५ उभयव्यामोहात्तत्सिद्धेः ६ वैद्युतेनैव ततस्तच्छ्रुतेः ७ कार्यं बादरिरस्य गत्युपपत्तेः ८ विशेषि
ताच्च ९ सामीप्यात्तु तद्व्यपदेशः १० कार्यात्यये तदध्यक्षेण सहातः परमभिधानात् ११ स्मृतेश्च १
२ परं जैमिनिर्मुख्यत्वात् १३ दर्शनाच्च १४ न च कार्ये प्रतिपत्त्यभिसंधिः १५ अप्रतीकालंबनान्नय
तीति बादरायण उभयथा दोषात्तत्क्रतुश्च १६ विशेषं च दर्शयति १७ चतुर्थाध्यायस्य तृतीयः
पादः ॥ संपद्याविर्भावः स्वेन शब्दात् १ मुक्तप्रतिज्ञानात् २ आत्मप्रकरणात् ३ अविभागेन दृष्ट
त्वात् ४ ब्राह्मेण जैमिनिरुपन्यासादिभ्यः ५ चितितन्मात्रेण तदात्मत्वादित्यौडुलोमिः ६ एवम
प्युपन्यासात् पूर्वभावादविरोधं बादरायणः संकल्पादेव च तच्छ्रुतेः ८ अत एव चानन्याधिपतिः ९
अभावं बादरिराह ह्येवं १० भावं जैमिनिर्विकल्पामननात् ११ द्वादशाहवदुभयविधं बादराय
णोऽतः १२ तत्त्वभावे संध्यवदुपपत्तेः १३ भावे जाग्रद्वत् १४ प्रदीपवदावेशस्तथा हि दर्शयति १५
स्वाप्ययसंपत्त्योरन्यतरापेक्षमाविष्कृतं हि १६ जगद्व्यापारवर्जं प्रकरणादसंनिहितत्वाच्च १७
प्रत्यक्षोपदेशादिति चेन्नाधिकारिकमंडलस्थोक्तेः ॥ १८ विकारावर्ति च तथा हि स्थितिमाह ॥
१९ दर्शयतश्चैवं प्रत्यक्षानुमाने २० भोगमात्रसाम्यलिंगाच्च २१ अनावृत्तिः शब्दादनावृत्तिः श
ब्दात् २२ चतुर्थाध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तश्चतुर्थाध्यायः ४ ॥ श्रीकृष्णायनमः ॥

धि १
विधं ८

७